

<https://doi.org/10.18485/analiff.2024.36.1.4>

811.163.41'367:811.133.1'367]:551.5

Француска имперсонална конструкција *il fait* и њени српски еквиваленти у метеоролошком домену: корпусна анализа

Љубица З. Ђурић*

Филолошки факултет, Универзитет у Београду, Катедра за романистику

 <https://orcid.org/0000-0003-3282-4744>

Кључне речи:

имперсонална реченица,
персонална реченица,
егзистенцијална реченица,
faire,
метеоролошка појава,
корпус,
француски,
српски

Апстракт

У овоме раду испитује се која се језичка средства у српском језику користе за изражавање одређених метеоролошких, и, шире, амбијенталних појава. До тих језичких средстава у српском долази се преко поређења са српским еквивалентима француске конструкције *il fait* + именица/придев у паралелном корпусу *ParCoLab*, пошто је ова конструкција специјализована за изражавање метеоролошких, и, шире, амбијенталних појава у француском. Закључује се да се у српском за изражавање ових појава користи велики број средстава (имперсоналне и персоналне реченице, реченице с глаголским и копулативним предикатима), али и да одређене појаве показују преференце ка одређеним језичким средствима: нпр. температура ка имперсоналним реченицама, типа *Хладно је*, а феномен дана и ноћи ка персоналним реченицама, типа *Дан је*. (примљено: 15. фебруара 2024; прихваћено: 31. марта 2024)

<https://anali.fl.bg.ac.rs>

1. Увод

Питање језичког изражавања метеоролошких појава дошло је у фокус лингвистичких истраживања у последњих двадесетак година, било да се истраживања врше на једном језику, попут француског (нпр. Meullemан/Paukin, 2023), или пољског (нпр. Andrason, 2019), било да се у њима пореди неколико језика (нпр. француски, енглески и руски, Paukin, 2002; Meullemан/Paukin, 2016), било да су типолошки усмерена (Eriksen et al., 2010; 2012). Ова истраживања углавном се фокусирају на динамичне метеоролошке појаве, попут падавина (киша, снег, град), или тзв. „не-падавина” (ветар, муња, гром), док је оних који се фокусирају на статичне појаве, попут температуре или присуства односно одсуства светлости, далеко мање.

Изражавање метеоролошких појава у српском језику обично се везује за имперсоналне (безличне) реченице. Тако Стевановић (1969: 85) наводи следеће:

Најпознатији вид безличних реченица јесу реченице у којима се предикатом констатује да су се збиле или се збивају природне појаве: *Грми. Свиће. Смрква се. Ведри се. Облачи се. Тутњи. Сева. Раздањује се. Смрачило се. Одједанпут се разведри, па се опет зачас наоблачи. Разданило се. Рано је. Касно је. Дажди.*

Концентришући се на глаголе и њихову валентност, Ружић (2005: 519) примећује да су „предикати нулте валентности” управо глаголи који служе „за означавање атмосферских појава и збивања у природи”; а Мразовић (Mrazović, 2009: 542) такође међу „глаголе који не захтевају ниједну допуну” у првом реду сврстава глаголе који означавају „временске прилике”. Пипер истиче да се имперсоналним реченицама означавају „ситуације у којима централно место имају различите природне (*Свиће*), физичке (*Сврбело га је*) или психичке (*Плаче јој се*) појаве и односи” (Пипер, 2005: 603); и, додатно, да безличне реченице с прилошким предикативом „значе стање природе, или неке средине, нпр. *Тамо је хладно. У купеу је загушљиво. Овде је јутрос ведро.*” (Пипер, 2005: 605–606).

Ми у овом раду посвећујемо пажњу језичким средствима у српском језику усмереним на изражавање статичних метеоролошких појава, односно „стања природе, или неке средине”. Колико нам је познато, она до сада нису била предмет посебног истраживања у српском, за разлику од динамичних метеоролошких појава које су недавно испитане у хрватском језику (Katunar, 2023). До тих средстава у српском језику долазимо преко преводних еквивалената¹ имперсоналне употребе француског глагола *faire* ‘правити’ праћеног именицом или придевом у паралелном српско-француско-енглеско-шпанско-окситанском корпусу *ParCoLab* (Miletic et al., 2017). Наиме, конструкција коју чини имперсонално употребљен глагол *faire* праћен именицом или придевом одувек

1 Под „преводним еквивалентом” или само „еквивалентом” у раду подразумевамо упарене реченице у паралелном корпусу, без обзира на то који је језик изворни а који циљни.

се сматра средством *par excellence* за изражавање метеоролошких прилика, а у новијим истраживањима постулира се да је заправо специјализована за изражавање „амбијенталних стања или типова времена“ (“ambient states or types of weather”, Meulleman/Paykin, 2023). Циљ нам је да дамо оквиран преглед средстава којима се изражавају статичне метеоролошке и амбијенталне прилике у српском језику. Наглашавамо да се у раду не бавимо анализом превода. Стога нам, при анализи примера из корпуса, није важно који је изворни а који циљни језик. Важно нам је само да у француском делу корпуса постоји конструкција коју тражимо, јер преко те конструкције долазимо до начина изражавања истог метеоролошког феномена у српском.

У наставку прво излажемо карактеристике конструкције у којима је имперсонални глагол *faire* праћен именицом или придевом на основу референтних граматика (одељак 2). Затим представљамо корпус, и класификујемо примере из француског дела корпуса према изразу иза глагола *faire*, те успостављамо типологију амбијенталних стања (одељак 3). Следећи део посвећен је српским примерима до којих смо дошли преко француских, с кратком анализом налаза (одељак 4). У последњем одељку (одељак 5) износимо закључак.

2. Имперсоналне употребе глагола *faire*

Имперсоналне (безличне) или униперсоналне глаголе у француском карактерише граматички субјекат у виду заменице средњег рода (Parić, 1999: 129, 131) односно мушког рода употребљене с неутрумском вредношћу (Grevisse/Goosse, 2008: 841) *il* и облик трећег лице једине. Као и у српском језику (в. одељак 1), типичне примере имперсоналних односно униперсоналних глагола налазимо у метеоролошком домену: *Il pleut* 'Киши / Пада киша', букв. 'оно киши', *Il neige* 'Снежи / Пада снег', букв. 'оно снежи'; *Il vente* 'Дува / Дува ветар', букв. 'оно ветри'; итд.

Глагол *faire*, мада персоналан глагол, може се употребити као имперсоналан (Grevisse/Goosse, 2008: 1015–1016), односно униперсоналан (Parić, 1999: 130), и то управо у конструкцијама којима се изражава нека метеоролошка прилика.

Гревис и Гос (Grevisse/Goosse, 2008: 1015–1016) издвајају следеће две имперсоналне употребе глагола *faire*:

1. уз именицу, „*faire sert à former de nombreuses expressions concernant l'atmosphère ou le temps*” („*faire* служи за формирање бројних израза у вези с атмосферским и временским приликама”, наш превод). Именица може а не мора бити детерминисана. У првом случају, именица може бити детерминисана партитивним чланом (1) или неодређеним чланом (2), али тада је обавезна придевска модификација именице:

(1) *Il fait du soleil / du verglas / du vent / de la pluie / des éclairs.*

(букв. 'оно прави (парт.) сунце / (парт.) поледицу / (парт.) ветар / (парт.) кишу / (неодр. мн.) муње)

Сунчано је / Поледица је / Дува ветар / Пада киша / Муње севају.

(2) *Il faisait un froid de canard / une chaleur torride.*

(букв. 'оно прави (неодр.) хладноћу патке / (неодр.) паклену врућину')
Ужасно је хладно / вруће.

У другом случају, именица нема детерминатор. Гревис и Гос наводе примере дате под (3) и напомињу да је ова конструкција ређа уз именице *orage* и *tempête* 'олуја':

(3) *Il fait jour / nuit / nuit noire / clair de lune / déjà grand soleil / soleil / grand vent / beau temps.*

(букв. 'оно прави дан / ноћ / црну ноћ / светлост месеца / већ велико сунце / сунце / велики ветар / лепо време')

Дан је / Ноћ је / Мрки је мрак / Месечина је / Већ је увећано дан / Сија сунце / Дува јак ветар / Лепо је време.

2. уз придеве, глагол *faire* користи се „à propos de la température, du temps qu'il fait, de l'atmosphère" („за изражавање температуре, временских и атмосферских прилика", наш превод). Гревис и Гос групишу изразе у пет тачака, које овде наводимо као примере (4–8):

(4) *Il fait chaud / étouffant / froid / bon / frais / doux / tiède / glacial / torride / pesant / lourd.*

(букв. 'оно прави топло / загушљиво / хладно / добро / свеже / благо / млако / ледено / врело / тешко / тешко')

Вруће / Загушљиво / Хладно / Пријатно / Свеже / Благо / Ледено / Врело / Тешко је.

(5) *Il fait vilain / sec / mauvais / beau / venteux / laid / affreux / orageux / humide / pluvieux.*

(букв. 'оно прави гадно / суво / лоше / лепо / ветровито / ружно / ужасно / олујно / влажно / кишовито)

Непријатно / Суво / Лоше / Лепо / Ветровито / Ружно / Ужасно / Олујно / Влажно / Кишовито је.

(6) *Il fait clair / sombre / noir.*

(букв. 'оно прави светло / тамно / црно')

Светло / Тамно / Мрачно је.

(7) (о стању тла) *Il y a du verglas, il fait bien glissant*

(букв. 'има (парт.) поледица, оно прави врло клизаво')

Има поледице, врло је клизаво.

(8) *Il fait calme.*

(букв. 'оно прави мирно')

Тихо/Мирно је (све).

Није сасвим јасно који је критеријум за сврставање одређених придева у групу (4) или (5); чини се да групи (4) припадају махом придеви везани за изражавање температурног стања, а групи (5) придеви који имају шире, не нужно метеоролошко значење, уз неке придеве везане за различите динамичне метеоролошке феномене, попут ветра, олује и кише. Групи (6) очигледно

припадају придеви којима се изражава присуство/одсуство светлости, док за групу (7) и сами аутори наглашавају да се ради о „стању тла”. Група (8), пак, вероватно би требало да илуструје одсуство неке динамичне појаве, попут ветра или олује.

Сматра се, иначе, да се ова конструкција развила из безличне употребе латинског глагола *facere* (Bourciez, 1967: 252–253), која се ширила као перифрастична варијанта безличних метеоролошких глагола (Bauer, 2000: 126).² У новијим истраживањима постулира се да се конструкција *il fait* + именица (*il fait soleil*) развила под утицајем конструкције *il fait* + придев (*il fait beau*), а да се пак та конструкција развила супресијом именице *temps* коју придев модификује, на шта упућује и форма питања *Quel temps fait-il ?* ‘Какво је време?’ (Meulleman/Paykin, 2023: 97–98).

Пошто смо пренели како се имперсоналне употребе глагола *faire* описују у граматикама, у наредном одељку испитујемо понашање овог глагола у корпусу.

3. Корпус: француски

При овом истраживању користили смо корпус *ParCoLab* (Miletic et al., 2017). *ParCoLab* је паралелни корпус српског, француског, енглеског, шпанског и окситанског, који садржи око 32 милиона појавница. Претрага је вршена тако што је у поље за претраживање укуцано *il fait* и добијено је 608 потврда. Од тих 608, издвојили смо првих 500 и прегледали их ручно; избацивањем потврда у којима је глагол *faire* персоналан, као и оних које немају српски еквивалент, дошли смо до 161 реченице релевантне за наше истраживање. Затим смо претражили израз *il faisait* и добили 532 потврде. Такође смо прегледали првих 500 и дошли до 210 реченица релевантних за истраживање. Тако смо добили укупно 371 реченицу.³

Реченице смо затим класификовали према изразу иза глагола *faire*: од укупно 371 случаја, глагол *faire* праћен је придевом у 255, док је у осталих 116 случајева праћен именицом. У наставку представљамо прво придеве који се јављају у нашем корпусу (пододељак 3.1) а затим и именице (пододељак 3.2).

3.1. Придеви

Придеви који се најчешће јављају у корпусу јесу они који се односе на температуру (*froid* ‘хладан’, *chaud* ‘топао, врућ’), присуство или одсуство светлости (*noir* ‘мрачан’, *sombre* ‘мрачан, таман’, *clair* ‘светао’), или придеви који нису специјализовани за изражавање метеоролошких или амбијенталних стања (*beau* ‘леп’); в. Прилог А. Од 255 случајева у којима је глагол *faire* праћен

2 Оба аутора наводе исте примере: св. Августин, *Nunquam fecit tale frigus* („Никада није било тако хладно”) и Гргур Турски, *Gravet eo anno heimet fecit* („Те године је била посебно хладна зима”) (Bourciez, 1967: 253; Bauer, 2000: 126).

3 Вршене су и претраге с глаголом *faire* у другим глаголским временима: *il fit*, *il a fait*, *il fera*, *il va faire*. Међутим, ове резултате нисмо користили у истраживањима због врло малог броја безличних употреба глагола *faire*: тако од свих израза који садрже *il fit* (укупно 688), од првих 500 свега 13 има метеоролошко значење; *il a fait* – 1 од укупно 212; *il fera* – 14 од укупно 101; *il va faire* – 4 од укупно 17 погодака.

придевом, у готово две трећине (153 случаја, 60%) придев је немодификован. У остала 102 случаја, најчешћи модификатори јесу прилози за интензитет: *si* 'тако' (20/102), *très* 'врло' (19/102), *trop* 'превише' (17/102), *bien* 'прилично' (6/102), а у мањем броју се јављају и прилози *assez* 'довољно', *un peu* 'мало', *tout* 'сасвим', *tout à fait* 'сасвим' и сл; затим, прилози за компарацију *plus* 'више' и *moins* 'мање' (10/102); и фразеолошки спојеви са *comme* у прилошком значењу (нпр. *noir comme dans un four* 'мрачно као у рогу') (6/102). Јављају се још и прилози изведени од придева суфиксом *-ment* (*horriblement* 'ужасно', *extrêmement* 'изузетно' и сл.).

3.2. Именице

Именице које се најчешће јављају у корпусу јесу оне које се односе на дан и ноћ (*nuit, jour*), присуство односно одсуство природне светлости (*clair de lune* 'месечина', *soleil* 'сунце'), температуру (*froid* 'хладноћа', *chaleur* 'топлота, врућина', *dégrés* 'степени'), али и именица *temps* 'време', која сама по себи не изражава ниједно метеоролошко стање већ се увек комбинује с придевима (в. Прилог Б). Као што је речено у Одељку 2, именице које прате глагол *faire* могу бити недетерминисане и детерминисане. Први случај је у нашем корпусу чешћи (66/116). У питању су углавном именице које означавају дан и ноћ (*jour* 22/116, *nuit* 37/116). Евентуално још можемо издвојити именице које означавају присуство природне светлости (*soleil* 2/116, *clair de lune* 4/116). Недетерминисане именице обично нису модификоване придевом; уколико јесу, углавном се јављају увек с истим придевом: тако се именица *nuit* 'ноћ' често јавља у споју с придевом *noire* 'црн' (7/37): *Il fait nuit noire* 'Мрки је мрак', а именица *jour* 'дан' у споју с придевом *grand* 'велики': *Il fait grand jour* 'Увелико је дан' (8/22). Именице *froid* 'хладноћа' и *temps* 'време' јављају се само по једном као недетерминисане и у оба случаја модификоване су придевом: *Il faisait grand froid* 'Било је веома хладно'; *Il faisait beau temps* 'Било је лепо време'.

У другом случају (50/116), именица може бити детерминисана неодређеним чланом (34/50), партитивним чланом (5/50) или неким другим детерминатором (основним бројем, *quel, trop de, cette sorte de* и сл.). Уколико је именица детерминисана неодређеним чланом, модификација придевом је обавезна, а најчешћа именица која се јавља с неодређеним чланом и придевом јесте именица *temps* 'време' (16/34): *Il fait un temps horrible* 'Време је ужасно', *Il fait un bien beau temps aujourd'hui* 'Баш је лепо данас'. С партитивним чланом јавља се два пута именица *brouillard* (*Il fait du brouillard* 'Магла је') и по једном именице *vent, orage, soleil* (нпр. *Il faisait du vent* 'Дувао је ветар').

Пошто смо аотирали на описан начин све конструкције с *il fait / il faisait* + придев/именица, прешли смо на груписање појава у природи које ова конструкција изражава, како бисмо потом из угла тих појава могли сагледати српске еквиваленте. Класификацију представљамо у наредном пододељку (3.3.).

3.3. *Faire* и типови (метео) појава

Рекли смо већ (в. одељак 2) да се у референтним граматикама појаве које изражава конструкција с имперсоналним глаголом *faire* одређују као атмосферске и временске, односно метеоролошке прилике (Parić, 1999; Grevisse/Goosse, 2008), а да је у скорашњој литератури такође истакнуто да је ова конструкција специјализована за изражавање „амбијенталних стања”, односно типова временских прилика (Meulleman/Paukin, 2023: 97–98). Можемо прецизирати да та амбијентална стања нису нужно метеоролошка по природи: наиме, *il fait bon* ‘пријатно је’ не значи нужно да је пријатно зато што је лепо време, већ и зато што је, на пример, топло у соби; затим, појаве попут дана и ноћи нису у уском смислу метеоролошке а опет се исказују овом конструкцијом: *il fait nuit* ‘ноћ је’; и, коначно, изрази попут *il fait noir* ‘мрачно је/мрак је’ значе просто одсуство светлости, не нужно изазвано чињеницом да је ноћ – нпр. мрак може бити у соби зато што су навучене завесе. Стога ћемо у наставку користити термин „амбијентално стање”, који покрива како метеоролошке прилике, тако и појаве попут дана и ноћи.

Типове амбијенталних стања које конструкција *il fait* + придев/именица изражава у нашем корпусу, заједно с учесталошћу сваког типа као и врстом речи, класификовали смо на начин приказан у Прилогу В. То су уједно и ознаке које смо користили у корпусу, а у питању су, од најфреквентније до најређе: *температура, опште, светлост, дан–ноћ, природна светлост, ветар, влага, магла, олуја*. Српске еквиваленте из корпуса наводимо у овом одељку само као преводе француских примера.

Под ознаком *температура* подразумевамо свако изражавање релативне топлоте или хладноће, као и температуре изражене степенима Целзијуса или неке друге мерне скале. Температура се најчешће изражава придевима *froid* ‘хладно’ и *chaud* ‘топло, вруће’ (в. Прилог А), али су могуће и конструкције с именицама *froid* ‘хладноћа’ и *chaleur* ‘топлота, врућина’, које морају бити модификоване придевом (9–10), или пак конструкције с не нужно изреченом именицом *dégrés* ‘степени’ и бројем (11):

- (9) *Il fait une chaleur insupportable.*

Врућина је несносна.

(Flaubert, *Madame Bovary*, 1857. Прев. ср. Душан Л. Ђокић)⁴

- (10) *Il fait un froid noir chez toi.*

Код тебе је ђаволски хладно.

(Daudet, *Numa Roumestan*, 1881. Прев. ср. Миодраг Ибровац)

- (11) *Il fait -12, ici.*

Минус 12 је овде!

(Castagnetti, *Amour @ turbulences*, 2013. Прев. ср. Association of Student Translators, Romance Studies Department, Faculty of Philology, Belgrade)

4 Сви примери цитирани на овај начин преузети су из корпуса *ParCoLab*.

Под ознаком *опште* подразумевамо сваки опис амбијенталних стања преко придева који нису нужно специјализовани за њихово изражавање, попут *beau* 'леп', *bon* 'пријатан', *mauvais* 'лош' (12) или пак именицом *temps* 'време' и придевом (13):

(12) *Quand il faisait beau ils buvaient du thé sous le tilleul.*

Кад је лепо време пили [би] чај под липом [...]

(Благојевић, *Путница*, 2002. Прев. фр. Дејан Бабић)

(13) *Il faisait un temps magnifique.*

Време је било дивно.

(Dumas, Fils, *La dame aux camélias*, 1848. Прев. ср. Живојин

Живојиновић)

Треба нагласити да се придев *bon* 'пријатан', може користити да изрази амбијентално стање изазвано како метеоролошким (14) тако и неметеоролошким приликама (15), за разлику од придева *beau* 'леп', којим се могу изразити само метеоролошке прилике:

(14) *Il faisait si bon dehors, à l'air.*

Тако је лепо бити напољу на свежем ваздуху.

(Woolf, *Mrs Dalloway*, 1925. Прев. ср. Милица Михајловић)

(15) *Maintenant on est au salon, tous réunis. Il fait bon ; la cheminée flambe.*

Сад су сви окупљени у салону. Пријатно је; ватра у камину букти.

(Daudet, *Le petit chose*, 1868. Прев. ср. Рашко Димитријевић)

Ознака *светлост* подразумева свако присуство или одсуство светлости, али не нужно изазвано природним факторима попут сунца, месеца, дана или ноћи. Тако ће се и одсуство светлости у природи (16) и одсуство светлости у некој просторији (17) изражавати на исти начин. У ову групу спадају сви случајеви када је израз *il fait / il faisait* праћен придевима *noir* 'мрачан', *sombre* 'мрачан', *таман* или *clair* 'светао':

(16) *Il est dix heures passées, et il fait noir comme dans un four.*

Већ је прошло девет и мрак је као у рогу.

(Alcott, *Little Women*, 1868. Прев. ср. Лука Семеновић; прев. фр. Pierre-Jules Hetzel)

(17) *Il fait noir comme chez le loup dans cette cabine.*

У кабинџи је мрачно к'о у рупи.

(Barrie, *Peter Pan*, 1904. Прев. ср. Александар В. Стефановић; прев. фр. Yvette Métral)

Ознака *дан-ноћ* подразумева све случајеве у којима је израз *il fait / il faisait* праћен именицама *jour* или *nuit*:

(18) *Il faisait nuit lorsqu'il s'éveilla.*

Била је ноћ кад се пробудио.

(Alain-Fournier, *Le Grand Meaulnes*, 1914. Прев. ср. Рашко Димитријевић)

Ознака *природна светлост* подразумева присуство светлости које емитује небеско тело – сунце или месец. Израз *il fait / il faisait* у овом случају може бити праћен именицом *soleil* 'сунце' или именицом *clair de lune* 'месечина':

(19) *Il faisait du soleil comme aux premiers jours d'avril.*

Сунце је сијало као у првим данима априла.

(Alain-Fournier, *Le Grand Meaulnes*, 1914. Прев. ср. Рашко Димитријевић)

Ознаке *ветар* (20), *магла* (21), *олуја* (22) и *влага* (23) означавају присуство именованих метеоролошких феномена.

(20) [...] *il fait tant de vent que la bise peut bien t'avoir enlevé ton chapeau.*

[...] има толико ветра да ти је северац могао однети шешир с главе.

(Dumas, *Le comte de Monte-Cristo*, 1844–1846. Прев. ср. Андрија Милићевић и Живко Костић)

(21) – *Lesquels ? – Ceux où il fait du brouillard.*

– А који су то дани? – Када је магла...

(Dumas, *Le comte de Monte-Cristo*, 1844–1846. Прев. ср. Андрија Милићевић и Живко Костић)

(22) *Il faisait de l'orage, et ils causaient sous un parapluie à la lueur des éclairs.*

Била је олуја и они су разговарали под кишобраном, при светлости муња. (Flaubert, *Madame Bovary*, 1857. Прев. ср. Душан Л. Ђокић)

(23) *Dès le matin il faisait lourd.*

Дан је од јутра био спаран.

(Благојевић, *Путница*, 2002. Прев. фр. Дејан Бабић)

Пошто смо преко конструкције *il fait / il faisait* + придев/именица извели класификацију амбијенталних стања, у наредном кораку сагледавамо како се та амбијентална стања изражавају на српском језику. То излажемо у следећем одељку.

4. Корпус: српски

Препознали смо укупно девет начина за изражавање амбијенталних стања у српском, а који одговарају француској конструкцији *il fait / il faisait* + придев/именица. Те начине, које објашњавамо у наставку текста, обележили смо ознакама у Прилогу Г, а то су, од најфреквентнијег до најређег: ИР, прил., ПР, егз., ПР, прид., ПР, гл., ИР, гл., ППК, прид.+им., ИР, егз. и Прил. Француске еквиваленте дајемо само да бисмо указали на француску реченицу која нас је довела до српске реченице.

ИР, прил. означава имперсоналну (безличну) реченицу с копулативним глаголом *бити* и прилошким предикативом (24) или неким семикопулативним глаголом као што је *постати* и прилошким предикативом (25):

(24) *Ајде, брзо, пожури. Мрачно је, ништа се не види.*

Allez, vite, vite. Il fait noir, on voit rien.

(Lacheau, *Babysitting*, 2014. Прев. ср. Association of Student Translators,

Romance Studies Department, Faculty of Philology, Belgrade)

(25) *Свакога дана постаје све хладније.*

Il fait de plus en plus froid chaque jour maintenant!

(Eskenezazi, *Thumbelina*. Прев. ср. и фр. није наведен)

ПР, егз. означава персоналне (личне) егзистенцијалне реченице. У питању су реченице са субјектом у номинативу, немодификованим (26) или модификованим (27)⁵ придевом, и глаголом *бити* као егзистенцијалним глаголом:

(26) *Ноћ је.*

Il fait nuit.

(Тосић, *Корени*, 1954. Прев. фр. Дејан Бабић)

(27) *Заиста је топао дан.*

Il fait vraiment chaud.

(Msezane, *Living sculptures that stand for history's truths*, 2017. Прев. ср. и фр. није наведен)

У ову групу смо уврстили и беспредикатске реченице попут (28):

(28) *Шест ујутру је, мркли мрак напољу.*

Il est six heures du matin, il fait nuit noire dehors.

(Troxel, *Why school should start later for teens*, 2016. Прев. ср. и фр. није наведен)

О персоналним егзистенцијалним реченицама пише Ковачевић (2005) и напомиње да је у таквим реченицама глагол *бити* близак глаголима *постојати*, *живети* (*Беше у Маглају пробисвет...*), *налазити се* (*Ту је неки планински дом*) или *служити* (*Ноћ је за спавање*) (Ковачевић, 2005: 216–217). Ковачевић још додаје да такве реченице означавају „егзистенцију ограничену временом и простором”, па у том смислу нису у питању чисте егзистенцијалне реченице већ егзистенцијално-локативне реченице, а у таквим реченицама „није лако одредити да ли се ради о копулативном или егзистенцијалном *бити*” (Ковачевић, 2005: 218). У примерима којима се ми овде бавимо, као што су *Ноћ је*, реченице су сасвим сигурно персоналне: *ноћ* је субјекат, што се може проверити по конгруенцији у временима и начинима који се граде с радним глаголским придевом: *Била је ноћ*, *Кад би била ноћ*. Питање је да ли се такве реченице могу назвати и егзистенцијалним, то јест, да ли је глагол *бити* у овим реченицама пунозначан или копулативан. Чини се да се у реченицама попут *Дан је*, *Ноћ је*, *Мрак је* и сл. глагол *бити* не може заменити ниједним другим глаголом. Но, можемо направити паралелу с другим именицама из метеоролошког домена које се могу наћи у оваквој конструкцији. Узмимо именицу *киша*: може се рећи *Киша је* (*Кад је киша*), *Данас је киша*, *Напољу је киша*. Ако се у примерима које Ковачевић анализира могућност замене глагола *бити* глаголима *налазити се*, *служити* и *живети* узима као доказ његове пунозначности – тј. могућности

5 При другачијем распореду реченичних елемената, иста ова реченица била би персонална реченица с придевским предикатом: *Заиста је дан топао*.

да функционише као „самостална предикатска синтаксема” (215) – онда се у нашим примерима могућност замене глагола *бити* глаголом *падати* (*Кад пада киша, Данас пада киша, Напољу пада киша*) такође може узети као доказ пунозначности глагола *бити*. Наиме, глагол *пасти/падати* може се сматрати специјализованим егзистенцијалним глаголом за одређен број метеоролошких појава, на првом месту падавина – киша, снег, град – пошто се ове појаве не могу ни остварити без *падања*: другим речима, киша није киша ако не пада.

Сматрамо да се оваква анализа може применити и на реченице као што су *Дан је, Мрак је* и сл. (као и на реченице које нам овде нису у фокусу, а у којима субјекат означава неки временски период, нпр. *Лето је, Септембар је, Уторак је* и сл.). Мада се у овим реченицама никаква замена неким прототипичним пунозначним глаголима не чини могућом, глагол *бити* је у њима пунозначан и функционише као глагол егзистенције у истом смислу у коме је пунозначан и означава егзистенцију у оним случајевима у којима се може заменити глаголима *постојати, живети* или *налазити се*. У оба случаја је у питању егзистенција у одређеном временском и просторном оквиру.⁶ Уколико просторни оквир није експлицитно изречен, подразумева се да је у питању *овде*.

ПР, прид. означава персоналну реченицу са субјектом у номинативу, глаголом *бити* као копулом и придевским предикативом (29). У ову групу уврстили смо и беспредикатске реченице типа (30).

(29) *Време је страшно, пада снег, сама сам код куће.*

Il fait un temps horrible, il neige, je suis seule chez moi.

(Dumas, Fils, *La dame aux camélias*, 1848. Прев. ср. Живојин Живојиновић)

(30) *А месечина к'о дан*

Il fait clair de lune.

(Поповић, *Књига о Милутину*, 1985. Прев. фр. Jean Descat)

ПР, гл. означава персоналне реченице са субјектом у номинативу и глаголским предикатом:

(31) *А ноћу навали велики мрак [...]*

Et la nuit il fait tout noir [...]

(Стевановић, *Тестамент*, 1986. Прев. фр. Mauriette Begic, Nicole Dizdarevic)

ИР, гл. означава имперсоналне реченице с глаголским предикатом. У питању су случајеви у којима француској конструкцији одговара глагол:

(32) *Свануло, а још га нема.*

Il fait jour, et il n'est toujours pas retourné.

(Ристовски, *Бело одело*, 1999. Прев. фр. Association of Student Translators, Romance Studies Department, Faculty of Philology, University of Belgrade)

6 Самим тим, прилог *напољу* у реченици као што је *Напољу је киша / је мрак* не сматрамо прилошким предикативом, већ одредбом за место; наиме, чини нам се да нема никакве разлике између ове и реченице попут *Напољу пада киша / влада мрак*.

ППК означава случајеве у којима француској конструкцији у српском не одговара реченица већ спој предлога и именице, тј. предлошко-падежна конструкција. Најчешће су то случајеви у којима се француска конструкција налази у оквиру темпоралне клаузе за понављање:

- (33) *По врућини стока не може да пасе [...]*
 Quand il fait chaud, elles ne paissent pas [...]
 (Поповић, *Књига о Милутину*, 1985. Прев. фр. Jean Descat)
- (34) *Иначе ми је досадно у овако топло поподне.*
 D'ailleurs, je m'ennuie et il fait si chaud...
 (Тишма, *Књига о Блему*, 1971. Прев. фр. Madeleine Stevanov)
- (35) *[И] маршал је за време великих врућина седео ту са својим официрима и играо карте.*
 [E]t quand il faisait très chaud, il venait y jouer aux cartes avec ses officiers.
 (West, *Black Lamb and Grey Falcon*, 1941. Прев. ср. Ана Селић, прев. фр. Gérard Joulié)

Прид.+им. означава случајеве у којима француској конструкцији с *il fait / il faisait* не одговара реченица већ спој придева и именице, нпр.:

- (36) *Хладно, ружно време, пристаје тачно мом расположењу.*
 Il fait froid, mauvais et cela va bien avec mon humeur.
 (Тишма, *Употреба човека*, 1976. Прев. фр. Madeleine Stevanov)

ИР, егз. означава безличне егзистенцијалне реченице с логичким субјектом у генитиву и глаголом *имати* као предикатом. У сва три примера у нашем корпусу, субјекатска именица модификована је прилогом за количину: *толико* (20, поновљено као 37) или *довољно* (38):

- (37) *[...] Има толико ветра да ти је северац могао однети шешир с главе.*
 [...] Il fait tant de vent que la bise peut bien t'avoir enlevé ton chapeau.
 (Dumas, *Le comte de Monte-Cristo*, 1844–1846. Прев. ср. Андрија Милићевић и Живко Костић)
- (38) *Има довољно светлости за оно што сам наумио.*
 Il fait assez clair pour ce que j'ai à faire.
 (Dickens, *Oliver Twist*, 1838. Прев. ср. Божидар Марковић; прев. фр. Alfred Gérardin)

Прил. означава случајеве у којима француској конструкцији одговара прилог:

- (39) *Где ћеш сад, човече, ноћу?*
 Mais il fait nuit.
 (Марковић, *Турнеја*, 2008. Прев. фр. Association of Student Translators, Romance Studies Department, Faculty of Philology, University of Belgrade)

Као што показује Прилог Г, у корпусу убедљиво преовлађују имперсоналне реченице с прилошким предикативом (153/371, око 41%) и персоналне

егзистенцијалне реченице (107/371, око 29%); следе их, у знатно мањем проценту, персоналне реченице с копулативним именским предикатом (50/371, око 13%), глаголским предикатом (20/371, око 5%) и имперсоналне реченице с глаголским предикатом (16/371, око 4%).

Оволики проценат имперсоналне реченице с прилошким предикативом је очекиван: наиме, како смо већ поменули (в. одељак 1), управо се, поред имперсоналних реченица с глаголским предикатом (типа *Грми*), имперсоналне реченице с прилошким предикативом највише везују за изражавање метеоролошких прилика и стања. Можемо прецизирати да су реченице с глаголским предикатом, по правилу, погодније за изражавање динамичних метеоролошких евентуалности, попут падавина, ветра или грмљавине (*Киша пада; Ветар дува / Дува; Грми*), док реченице с придевским или прилошким предикативом више приличе изражавању статичних евентуалности, попут температуре, влаге, општег стања времена и сл. (*Топло је, Време је лепо*). Ово би се могло објаснити чињеницом да су придевски, а самим тим и прилошки предикативи, у принципу статичнији од глаголских, тј. тиме да је придевска класа, а самим тим и прилошка, статичнија (Glynn, 2005: 281).

У наставку коментаришемо преференције одређених конструкција за одређена метеоролошка или амбијентална стања. Узимамо у обзир само реченичне конструкције, имперсоналне (ИР, прил.; ИР, гл.; ИР, егз.) и персоналне (ПР, прид.; ПР, гл.; ПР, егз.) док они примери у којима је француској конструкцији одговарала предлошко-падежна конструкција (ППК), прилошка (Прил.) или именичка синтагма (Прид.+им.) остају изван наше пажње. Када су у питању најфреквентнија амбијентална стања из нашег корпуса (*температура, опште, светлост, дан–ноћ*, в. Прилог Г), узимамо у обзир само оне конструкције које се јављају у проценту већем од 10%. Више не наводимо француске еквиваленте, као у претходном одељку у коме смо желели да илуструјемо метод, пошто нам је фокусу изражавање амбијенталних стања у српском језику.

4.1. Температура

Температура се најчешће изражава путем имперсоналне реченице с прилошким предикативом (91/139, око 65%) (40) и, у знатно мањем проценту, путем персоналне егзистенцијалне реченице (27/139, око 19%) (41):

(40) *Напољу је хладно и суморно.*

(Alcott, *Little Women*, 1868. Прев. ср. Лука Семеновић; прев. фр. Pierre-Jules Hetzel)

(41) *Врућина је.*

(Домазет, *Ко плаче?*, 2005. Прев. фр. Brigitte Mladenovic)

Поставља се питање у којим се случајевима преферира изражавање преко персоналне егзистенцијалне реченице. У нашем корпусу, од 27 примера персоналне егзистенцијалне реченице, у чак 10 се јавља именица *врућина*, у 5 именица *зима* (у значењу „хладноћа”). С друге стране, именице попут *хладноћа* и *топлота* тешко се употребљавају у овом типу конструкција: *?Хладноћа је,*

?*Топлота је*. Зашто се може рећи *Врућина је* али не и *Топлота је*? Посебно ако знамо да се подједнако може рећи и *Вруће је* и *Топло је*? Чини нам се да је могуће објашњење у томе колико се температурно стање доживљава као изузетно, или чак екстремно: наиме, и *врућина* и (*цича*) зима означавају топлоту и хладноћу у високом степену. Но, ово питање свакако захтева даља истраживања.

4.2. Опште стање времена

Оно се изражава првенствено путем персоналних реченица (49/74), било оних с придевским предикативом (28/74, око 38%) (42) или егзистенцијалних (21/74, око 28%) (43), или, у нешто мањем проценту, путем имперсоналне реченице с прилошким предикативом (18/74, око 24%) (44):

(42) *Време је лепо, а сутра ће бити још лепше.*

(West, *Black Lamb and Grey Falcon*, 1941. Прев. ср. Ана Селић; прев. фр. Gérard Joulié)

(43) *Данас је лепо, дивно време.*

(Тишма, *Употреба човека*, 1976. Прев. фр. Madeleine Stevanov)

(44) *Не шетате се никад? – Покоји пут недељом после вечерња, кад је лепо – рече госпођа Гранде.*

(Balzac, *Eugénie Grandet*, 1836. Прев. ср. Душан Ђокић)

У персоналној реченици субјекат је најчешће именица *време* (у 38 од 49 персоналних реченица), или, евентуално, нека именица која означава део дана (*дан, јутро, вече*). Придев има метеоролошко значење (*леп, ружан, лош* и сл.), и јавља се као предикатив у персоналној реченици с придевским предикативом (*Време/Јутро је било лепо*), односно као атрибут у персоналној егзистенцијалној реченици (*Било је лепо време/јутро*). Дакле, за изражавање амбијенталног стања је заправо одговоран придев, било у атрибутској било у предикативној функцији, док субјекат смешта денотацију придева у метеоролошки контекст.

4.3. Светлост

Светлост, односно њено присуство или одсуство, такође се најпре изражава путем имперсоналне реченице с прилошким предикативом (35/72, око 49%) (45), и, у мањој мери, путем персоналне егзистенцијалне реченице (20/72, око 28%) (46):

(45) *Овде је тако мрачно да се једва види!*

(Eskenezazi, *Thumbelina*. Прев. ср. и фр. није наведено)

(46) *Мрак је.*

(Стевановић, *Тестамент*, 1986)

Вреди напоменути да је у 18/20 персоналних егзистенцијалних реченица у корпусу субјекатска именица *мрак*, као и да је у 23/35 имперсоналних реченица с прилошким предикативом у предикативу управо прилог *мрачно*.

Све остале конструкције користе се у знатно мањем проценту. Издваја се, евентуално, персонална реченица с глаголским предикатом (7/72, око 10%),

у којој се обично комбинују именица *мрак* и глагол *пасти/падати* (47), који, поред склоности да се комбинује с именицама које изражавају метеоролошке прилике (*Киша пада*), показује и склоност ка именицама које означавају шире схваћена стања атмосфере, попут нестанка дневне светлости:

(47) *А мрак је пао па можемо већ и мирне душе да пођемо.*

(Twain, *The Adventures of Tom Sawyer*. Прев. ср. Станислав Винавер)

Разлика између ове две употребе глагола *пасти/падати* је у томе што се у случају падавина глагол *пасти/падати* понаша као егзистенцијални глагол *бити*, тј. глагол постојања (*Киша пада* = *Киша је*), а у случају нестанка дневне светлост као глагол настајања (*Мрак пада* не значи *Мрак је*, већ *Мрак настаје*).

4.4. Дан и ноћ

Смена, односно актуелност дана и ноћи (фр. *Il fait jour/nuit*), блиска је претходној групи израза, пошто се дан и ноћ везују за присуство и одсуство светлости. Најбољи показатељ јесте чињеница да су речи *ноћ* и *мрак* делимични синоними (ист. дефиниције у *Речнику српскога језика* (2007), s.v. *мрак* 'крај дана [...]; *ноћна тама*'; s.v. *ноћ* 'помрчина, тама у том временском интервалу [од заласка до изласка Сунца]'). Присуство дана и ноћи изражава се махом преко персоналне егзистенцијалне реченице (31/65, око 48%) (48–49), док у 13/65 случајева у корпусу (око 20%) наилазимо на имперсоналне реченице с глаголским предикатом (50–51), којима се акценат ставља не на саму радњу већ на резултативно стање настало после радње исказане предикатом. На то указују и употреба плусквамперфекта (51) и прилози *већ* и *сасвим* (50, 51):

(48) *Већ је увелико била ноћ.*

(Шћепановић, *Искуљење*, 1980)

(49) *Напољу је био дан, вечни дан.*

(Loti, *Pêcheur d'Islande*, 1886. Прев. ср. Љуба Поповић)

(50) *Кад би се сасвим смркло и они се вратили кући, Роз је седала за клавир [...].*

(Dickens, *Oliver Twist*, 1838. Прев. ср. Божидар Марковић)

(51) *Било је већ свануло када се Атенаида пробудила.*

(France, *Les Dieux ont soif*, 1912. Прев. ср. Димитрије Јовановић)

Поменућемо овде и два случаја која су занимљива у контрастивно-традуктолошкој перспективи, мада нам тај аспект у овом раду није у фокусу. Наиме, у одређеном броју случајева француској конструкцији *il fait / il faisait jour/nuit* у корпусу одговара персонална реченица с придевским предикативом (7/65, око 11%) (52) и имперсонална реченица с прилошким предикативом (6/65, око 9%) (53):

(52) *Ноћ је била мрачна.*

Il faisait nuit noire.

(Hugo, *Notre-Dame de Paris*, 1831. Прев. ср. Душан Ђокић)

(53) *Било је пола пет и још видно.*

Il était quatre heures et demie et il faisait jour encore.

(Alain-Fournier, *Le Grand Meaulnes*, 1914. Прев. ср. Рашко
Димитријевић)

Постоји важна разлика између персоналне егзистенцијалне реченице (*Ноћ је*), с једне, и персоналне реченице с придевским предикативом (*Ноћ је мрачна*) и имперсоналне реченице с прилошким предикативом (*Мрачно је*), с друге стране. Наиме, преко персоналне егзистенцијалне реченице изражава се, просто, да је у датом тренутку дан или ноћ. У тим случајевима, француском *jour/nuit* из конструкције *il fait / il faisait jour/nuit* у српском одговарају именице *дан/ноћ*. Но, преко друга два типа реченице не изражава се да је у датом тренутку дан или ноћ, већ се нешто каже о присуству односно одсуству светлости. Дакле, када француском *il fait / il faisait jour/nuit* у корпусу одговара имперсонална реченица с прилошким предикативом, прилог је увек везан за присуство, односно одсуство светлости (*светло, видно, мрачно* и сл.) (исп. 53). Исто тако, када француском *il fait / il faisait jour/nuit* у корпусу одговара персонална реченица с придевским предикативом, именица *дан* или *ноћ* је субјекат, а придев у предикативу означава колико је светлости присутно (исп. 52). У том смислу се именице *дан* и *ноћ* у оваквим случајевима понашају сличније именици *време* при изражавању општег стања времена: у оба случаја је заправо придев (у предикативу) тај на коме је информативно тежиште, а субјекатска именица је ту само да смести денотацију придева у контекст природне светлости.

Изрази за амбијентална стања у пододељцима 4.5.–4.9. јављају се у корпусу у 10 и мање примера. Помињемо их само исцрпности ради, како бисмо назначили какве смо резултате добили корпусним истраживањем. За извлачење неких општијих закључака о изражавању ових амбијенталних стања потребан би био већи корпус, са већим бројем примера.

4.5. Природна светлост

Природна светлост јавља се у свега 10 примера; у четири је изражена преко персоналне егзистенцијалне реченице (54–55), у три преко персоналне реченице с глаголским предикатом (56), у два преко персоналне реченице с придевским предикативом (пример 30, поновљен овде као 57), а једном преко имперсоналне реченице с прилошким предикативом (58):

(54) *Он не воли кишу, али не видим у томе ништа лоше, ни ја је не волим.
Али кад је сунце! Сатима шетамо. [...]*

(Благојевић, *Све звери што су са тобом*, 1975. Прев. фр. Н. Wybrands,
F. Wybrands)

(55) *Лепојко моја, месечина је. [...]*

(Hugo, *Notre-Dame de Paris*, 1831. Прев. ср. Душан Ђокић)

(56) *Сијао је њун месец.*

(Kipling, *The Jungle Book*, 1894. Прев. ср. Олга Тимотијевић)

(57) *А месечина к'о дан.*

(Поповић, *Књига о Милутину*, 1985. Прев. фр. Jean Descat)

(58) *У Калифорнији је све време сунчано!*

(Kiruma, *Curly: The Littlest Purr*, 1995. Прев. ср. није наведено)

Можемо напоменути да се однос глагола *бити* у реченици типа *Сунце је* и глагола *сијати* у реченици типа *Сунце сија* може анализирати на исти начин као однос глагола *бити* и глагола *пасти/падати* у реченицама типа *Киша је* и *Киша пада*: наиме, глагол *сијати* може се схватити као врста егзистенцијалног глагола за метеоролошку појаву присуства сунчеве светлости или топлоте.

4.6. Ветар

Јавља се 5 пута: 2 пута је присуство ветра изражено преко персоналне реченице с глаголским предикатом (59), а по једном преко персоналне (60) и имперсоналне егзистенцијалне реченице (20 и 37, поновљено као 61), и једном преко персоналне реченице с придевским предикативом (62).

(59) *Ветар је јако дувао, права олуја.*

(Bernanos, *Journal d'un curé de campagne*, 1936. Прев. ср. Тијана Мирковић)

(60) *Напољу је такав ветар, да човеку уши отпадну.*

(Dickens, *Oliver Twist*, 1838. Прев. ср. Божидар Марковић)

(61) *Има толико ветра да ти је северац могао однети шешир са главе.*

(Dumas, *Le comte de Monte-Cristo*, 1844–1846. Прев. ср. Андрија Милићевић и Живко Костић)

(62) [...] *како је дан био ветровит* [...]

(Dickens, *Oliver Twist*, 1838. Прев. ср. Божидар Марковић)

Опет можемо нагласити да је глагол *бити* из примера (60) еквивалентан глаголу *дувати*, тј. да се глагол *дувати* може тумачити као егзистенцијалан глагол специјализован за појаву коју денотира именица *ветар*.

4.7. Влага

Јавља се 3 пута, изражена имперсоналном реченицом с прилошким предикативом (63), персоналном реченицом с придевским предикативом и субјектом општијег, неметеоролошког значења (64), и персоналном егзистенцијалном реченицом (65):

(63) *Било је влажно* [...]

(Balzac, *Le père Goriot*, 1834. Прев. ср. Јелисавета Марковић)

(64) *Дан је од јутра био спаран.*

(Благојевић, *Путница*, 2002)

(65) *Ниско небо, облаци отежали, ко да ће снег, тешке ноћи, влага и студен.*

(Поповић, *Књига о Милутину*, 1985)

4.8. Магла

Магла се у српском корпусу јавља 2 пута: у виду персоналне егзистенцијалне реченице (21, поновљено као 66) и имперсоналне реченице с прилошким предикативом (67).

(66) – А који су то дани? – Када је магла...

(Dumas, *Le comte de Monte-Cristo*, 1844–1846. Прев. ср. Андрија Милићевић и Живко Костић)

(67) У Новастошни је готово увек магловито [...]

(Kipling, *The Jungle Book*, 1894. Прев. ср. Олга Тимотијевић)

4.9. Олуја

Јавља се свега једном, и то у виду персоналне егзистенцијалне реченице (истп. 22, поновљено као 68):

(68) Била је олуја и они су разговарали под кишобраном.

(Flaubert, *Madame Bovary*, 1857. Прев. ср. Душан Л. Ђокић)

5. Закључак

За изражавање метеоролошких, и, шире, амбијенталних појава, у француском се користи конструкција *il fait* + придев/именица. У српском се, везано за метеоролошки домен, у литератури углавном спомињу имперсоналне реченице с глаголским и прилошким предикатом. Међутим, корпусно поређење с француском конструкцијом *il fait / il faisait* + придев/именица открива да је спектар средстава за изражавање метеоролошких, и, шире, амбијенталних феномена у српском знатно шири. За оне метеоролошке појаве које се у француском изражавају преко конструкције *il fait / il faisait* + придев/именица, а које смо одредили као статичне (наспрам падавина, које су динамичне, а којима у француском више погодује изражавање путем глагола, типа *Il pleut*), у српском се користе најчешће три конструкције: имперсонална реченица с прилошким предикативом (*Хладно је*), персонална егзистенцијална реченица (*Ноћ је*) и персонална реченица с придевским предикативом (*Време је лепо*). Имперсоналне реченице с прилошким предикативом су најпогодније за изражавање амбијенталних стања као што су температура (*Хладно је*) и присуство, односно одсуство светлости (*Мрачно је*). Персоналним егзистенцијалним реченицама прибегава се за изражавање дана и ноћи (*Дан је*), односно за присуство или одсуство светлости која долази од сунца и месеца (*Месечина је*). Коначно, персоналне реченице с придевским предикативом најчешће се користе за изражавање општих временских прилика, при чему субјекат има опште метеоролошко значење, а придев у предикативу има неметеоролошко значење (*Време је лепо*).

Но, овим смо тек загревали површину изражавања метеоролошких прилика у српском језику. Многа питања остају отворена: на пример, да ли се глаголи специјализовани за одређене метеоролошке појаве могу тумачити као егзистенцијални (*дувати за ветар*, *пасти/падати* за падавине, *сијати* за

сунце)? Постоји ли разлика, и каква, у оним случајевима када се иста појава може изразити на више начина: *Дува ветар – Ветар је – Има ветра – Ветровито је?* У којим се све доменима користе персоналне егзистенцијалне реченице? Поред метеоролошких (*Ветар је*), напоменули смо да се те реченице јављају и при изражавању неких темпоралних јединица (*Уторак је, Тек је дванаест сати*). Постоји ли још домена? Каква је веза између њих? Сва ова питања, и још многа друга, остављамо за будућа истраживања.

Литература

- Ковачевић, М. (2005). Пунозначна и копулативна употреба глагола бити. *Српски језик*, 10(1–2), 211–233.
- [Kovačević, M. (2005). Punoznačna i kopulativna upotreba glagola biti. *Srpski jezik*, 10(1–2), 211–233]
- Пипер, П. (2005). Персоналност. У П. Пипер, И. Антонић, В. Ружић, С. Танасић, Љ. Поповић, Б. Тошовић, *Синтакса савременога српског језика. Проста реченица* (стр. 592–607). Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Матица српска.
- [Piper, P. (2005). Personalnost. U P. Piper, I. Antonić, V. Ružić, S. Tanasić, Lj. Popović, B. Tošović, *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica* (str. 592–607). Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga, Matica srpska]
- Речник српскога језика* (2007). Нови Сад: Матица српска.
- [*Rečnik srpskoga jezika* (2007). Novi Sad: Matica srpska]
- Ружић, В. (2005). Валентност и формална структура реченице. У П. Пипер, И. Антонић, В. Ружић, С. Танасић, Љ. Поповић, Б. Тошовић, *Синтакса савременога српског језика. Проста реченица* (стр. 517–536). Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Матица српска.
- [Ružić, V. (2005). Valentnost i formalna struktura rečenice. U P. Piper, I. Antonić, V. Ružić, S. Tanasić, Lj. Popović, B. Tošović, *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica* (str. 517–536). Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga, Matica srpska]
- Стевановић, М. (1969). *Савремени српскохрватски језик II. Синтакса*. Београд: Научна књига.
- [Stevanović, M. (1969). *Savremeni srpskohrvatski jezik II. Sintaksa*. Beograd: Naučna knjiga]
- Andrason, A. (2019). Weather in Polish: a contribution to the typology of meteorological constructions. *Studia Linguistica*, 73(1), 66–105. <https://doi.org/10.1111/stul.12091>
- Bauer, B. (2000). *Archaic syntax in Indo-European: The spread of transitivity in Latin and French*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Bourciez, E. (1967). *Éléments de linguistique romane*. Paris: C. Klincksiek.

- Glynn, D. (2005). Iconicity and the Grammar–Lexis Interface. In E. Tabakowska, O. Fischer, C. Ljungberg (Eds.), *Insistent Images* (pp. 267–286). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/ill.5.23gly>
- Grevisse, M., Goosse, A. (2008). *Le bon usage* (14e édition). Bruxelles : De Boeck.
- Eriksen, P., Kittilä, S., Kolehmainen. L. (2010). The linguistics of weather: Cross-linguistic patterns of meteorological expressions. *Studies in Language*, 34(3), 565–601. <https://doi.org/10.1075/sl.34.3.03eri>
- Eriksen, P., Kittilä, S., Kolehmainen. L. (2012). Weather and Language. *Language and Linguistics Compass*, 6, 383–402. <https://doi.org/10.1002/lnc3.341>
- Katunar, D. (2023). Weather domain in Croatian: a corpus–based overview of precipitation and non–precipitation expressions. *Suvremena lingvistika*, 49(95), 29–60. <https://doi.org/10.22210/suvlin.2023.095.02>
- Meulleman, M., Paykin, K. (2016). Weather verbs sifted through a motion sieve. *Contrastive Linguistics*, 5, 58–67.
- Meulleman, M., Paykin, K. (2023). Impersonal existence in the weather domain: French *il y a* vs. *il fait*. In L. Sarda, L. Lena (Eds.), *Existential Constructions across Languages. Forms, meanings and functions* (pp. 68–99). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Miletic, A., Stosic, D., Marjanović, S. (2017). ParCoLab: A Parallel Corpus for Serbian, French and English. In K. Ekštejn, V. Matoušek (Eds.), *Text, Speech and Dialogue. 20th International Conference, TSD 2017. Prague, Czech Republic, August 27–31, 2017. Proceedings* (pp. 156–164). Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-64206-2_18
- Mrazović, P. (2009). *Gramatika srpskog jezika za strance*. Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Papić, M. (1999). *Gramatika francuskog jezika* (peto izdanje). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Paykin, K. (2002). Événements, états et substances : un essai météorologique. *Cahiers Chronos*, 10, 183–199.

Извор

Stošić, D., et al. (2015–). *ParCoLab*. <http://parcolab.univ-tlse2.fr/>

Ljubica Z. Đurić

Summary

FRENCH IMPERSONAL CONSTRUCTION *IL FAIT* AND ITS SERBIAN EQUIVALENTS IN THE WEATHER DOMAIN: A CORPUS-BASED ANALYSIS

The article examines the linguistic means of expressing certain meteorological and ambient states in Serbian – namely, those that are expressed in French by the *il fait* + noun/adjective construction, specialized for the weather domain and the expression of ambient states in French. An inventory of these means in Serbian is established by the extraction of the equivalents of the French *il fait* construction from the parallel corpus *ParCoLab*. It is concluded that a broad array of linguistic means is used for expressing ambient states in Serbian (impersonal and personal constructions, verbal and adverbial predicates, etc.) and that certain weather phenomena are most commonly expressed by certain linguistic means: e.g. temperature is most often expressed by an impersonal construction with an adverbial predicate (cf. *Hladno je*, ‘It is cold’, lit. ‘Cold is’), whereas cyclical phenomena such as day and night show a preference for the expression via a personal existential construction (cf. *Dan je* ‘It is daytime’, lit. ‘Day is’).

Key words:

impersonal construction, personal construction, existential sentence, *faire*, weather phenomena, corpus, French, Serbian

Прилог АПридеви иза *il fait / il faisait*

придев	број
chaud	59
froid	57
noir	34
beau	33
sombre	24
clair	12
bon	10
frais	7
étouffant	4
mauvais	3
doux	2
obscur	2
glacial	2
frisquet	2
torride	1
étouffé	1
humide	1
lourd	1
укупно	255

Прилог БИменице иза *il fait / il faisait*

именица	број
nuit	40
jour	24
temps	19
clair de lune	7
vent	5
chaleur	4
dégrés	4
soleil	3
brouillard	2
froid	2
journée	2
soir	1
orage	1
froitorama	1
température	1
укупно	116

Прилог В

Типови времена тј. амбијенталних стања које изражава *il fait* + придев/
именица

амбијентално стање	придев	именица	укупно
температура	127	12	139
опште	53	21	74
светлост	72		72
дан–ноћ		65	65
природна светлост		10	10
ветар		5	5
влага	3		3
магла		2	2
олуја		1	1
Укупно	255	116	371

Прилог Г

Типови времена тј. амбијенталних стања и конструкције у српском

амбијентално стање	ИР, прил.	ПР, егз.	ПР, прид.	ПР, гл.	ИР, гл.	ППК	пр.-тим.	ИР, егз.	Прил.	укупно
температура	91	27	8	2	1	6	4			139
опште	18	21	28	2		3	2			74
светлост	35	20	3	7	2	3		2		72
дан–ноћ	6	31	7	4	14	2			1	65
природна светлост	1	4	2	3						10
ветар		1	1	2				1		5
влага	1	1	1							3
магла	1	1								2
олуја		1								1
киша										0
грмљавина										0
УКУПНО	153	107	50	20	17	14	6	3	1	371